

EL MEU MARAGALL

S'ha fet molta i molt bona literatura entorn de la persona i de l'obra literària de Joan Maragall. De primera, de segona o de tercera mà, hom ha escrit d'una manera tan copiosa, que no es sap mai on comença l'originalitat, la recerca a fons, i on acaba el comentari emmanllevat. És clar que la bibliografia sobre els genis, sobre els homes que han passat a la posteritat, un succeïx a l'altre i a la documentació, ben sovint, s'hi intercalen cites, i així sol sortir-se del pas sense arribar a l'entranya viva, es a dir, sense profunditzar, a través de l'obra, l'home, o viceversa. Crec, doncs, que és la pròpia producció i no en els comentaris que se n'han fet, on cal anar a poar, i això sí que suposa, a més a més d'un esforç personal, sentar un criteri, un abast crític revelador d'un estudi meticulós, de manera que la subjectivitat arrodoneixi l'objecte que s'estudia.

Tothom duu a dintre seu un crític. Tots tenim una visió determinada d'un home i d'una obra, i encara que el nostre comentari desdigni de l'oficial, tenim el deure moral d'exterioritzar-lo, perquè es sabut que, sobre una mateixa cosa, els parers i les visions divergeixen. Si una persona determinada, una persona a les raons de la qual hom hi atribueix la paraula o l'opinió definitiva, és sovint per desídia que no gosem de contradir-la. Els temps, que són els que en definitiva diuen on hi ha la veritat, cuiden prou de desvirtuar, o afirmar, la tesi que ens semblava, al punt d'ésser estampada, incontrovertible.

Diuen que, per a situar en el seu punt just la valor d'una obra, artística o d'altra mena, s'ha d'haver demostrat una suficiència basada en el coneixement de tota la gama d'aspectes filosòfics, i estètics. Qui no la posseeixi, sembla estar condemnat a no entendre res del que fan els altres. Jo no ho crec així, perquè hi ha una cosa que en diuen el sentit comú. Sense aquest, que és intuïció i judici directe, no que no pot anar-se en cap lloc. El seny, el criteri balmesià, ens ho ensenya, i no cal, si hom té seny. s'enten seny propi, anar a la recerca d'idees i de procediments d'altres.

Es per aquestes raons, que la meua interpretació maragalliana es basa en mi mateix. És el meu propi Maragall el que m'interessa, i no pas la figura que n'han dibuixat els altres. Per això, i ben entès, que no vull despreciar, ni molt menys, tot el que s'ha dit sobre Maragall, que jo me l'he fet a la meua manera, i d'aquesta manera pròpia el presento. Vull dir que jo l'entenc per mi, pel concepte propi que em mereix, pel que he trobat en la seva obra poètica, i en la seva prosa, i el situo en el clima que m'ha semblat més propici al seu desenvolupament artístic i humà; tenint, naturalment, en compte la distància que m'en separa, i la diferència d'estament i d'estadi social.

Quan vaig començar de llegir Maragall, em vaig fer una composició de lloc. Em vaig traslladar a la seva època; al seu ambient social i familiar, per tal de poder-me justificar tot el que anava llegint. L'època maragalliana, era més plàcida i

era més suau que la nostra. La concepció del món, era també ben diversa. Tot, homes i coses, tenia una altra fesomia. Les grans convulsions socials, tot just apuntaven. El concepte de l'art i la gent que el creava, ha quedat molt endarrera, i és molt possible que el complex d'aleshores no tenia punt de comparació amb el d'ara. La societat, aquella societat, no palpitava com la nostra, i el món, voltava d'una manera més sossegada. La industrialització, comparada amb la d'ara, era d'un empirisme sense massa problemes ni inquietuts, si bé els esperits més oberts, entreveïen un horitzó amplíssim. Eren els rebels, motejats de somniadors i d'utòpics.

Quan el pare de Maragall comerciava amb teixits i filats de cànem, no entenia com el seu únic fill baró no hi volia saber res, enderiat com estava en voler desxifrar, amb la poesia, aquest hàlit misteriós i convincent de la paraula i del pensament exterioritzat amb unes línies sil·labatades que lligaven un concepte i el feien veure clar als que no sabien res de poesia, però que, a través dels poetes, intuïen un món divers, íntim, que desconeixien.

Maragall, que materialment s'ho va trobar gairabé tot fet, no s'avingué amb la fàbrica, i en canvi va endevinar una vocació a la qual mai no va voler renunciar. Les coses, per altra banda, totes eren fetes a posta perquè aquella petita burgesia que el veïé nèixer s'anés aixemplant i consolidant. Si Maragall va tenir moltes inquietuts interiors, d'exterior no va tenir-ne cap, i la seva salut un xic migrada va poder-se aguantar constituint-se en base de la seva obra literària. Si hagués estat un home fort, el seu esperit potser hauria estat més esmortuit i, per aquesta mateixa raó, menys propens a les filigranes intel·lectuals. L'escriptor, el poeta, no havia de pensar en l'esforç de l'home de negocis, de manera que podia esplaïarse en la contemplació i en la meditació de la diversitat de temes que li eren suggerits, tant per les lectures com pels aconteixements que anaven donant voltes al seu entorn.

Per nosaltres, per Catalunya, va valer més que no li interessés el camp industrial. Així va poder dedicar-se a una tasca molt més eficient. Vivificar l'idioma, fer viva la paraula del poble, educant-lo, mostrant-li la necessitat del cultiu de l'esperit i ensenyar-li d'expressar-se honestament i encarrilar-lo pels viaranyes de la cultura popular. Perquè tota l'obra literària de Maragall, tendeix a que els problemes que hi debat tinguin un caire popular, entenedor, de manera que, el poble, el de condició mitjana i el més humil, pogués prendre part en totes aquelles manifestacions vives que el poeta anava desgranant a través de les seves estrofes i dels seus articles, amb una certera visió social.

Jo he procurat establir un paral·lel entre l'obra verdagueriana i la maragalliana. I n'he tret la conclusió: Verdaguer, caminava pel món mirant el cel; Maragall, també mirava la terra. Verdaguer, era tot mística. Maragall, tot humanitat. Verdaguer, era un torturat. Maragall, un golut del benestar. Verdaguer, cisellava. Maragall, construïa. Per això, em sembla, Verdaguer no tenia compte de l'equilibri entre l'ànima i el cos, i Maragall el cuidava com el seu pare cuidava de que no manqués res a la família, nivellant pressupostos, i procurant que el patrimoni industrial anés creixent a mesura que creixien les necessitats familiars.

Aquesta comoditat en que Maragall podia escriure, el constituï en una figura única. Quan es tancava a la seva cambra de treball i el seu pensament volava a

través dels finestrals i de les lectures dels clàssics, vivia un món que no tenia res a veure amb el que l'envoltava. Es recloïa en ell mateix, i el de fora l'interessava ben poc. Per això, per aquesta comoditat de poguer llegir i escriure, no va voler, sembla, mai cap càrrec que li hagués penjat un títol a les espatlles. No se'l veu ni a les Corts, ni a l'Ajuntament, ni en cap organisme polític, local, provincial, o estatal, i així no havia de donar compte a ningú, només a ell mateix, de les seves obres, dels seus moviments.

Era de mena casolà. Els grans viatges no l'eufebren mai, i així va poder contemplar amplemment, sense presses, els nostres paisatges rurals i urbans, per a treure'n tota l'essència i conseqüència.

Era, Maragall, més poeta que prosista? O bé, sentia més la prosa com a base i la poesia com a un recurs que li permetia de dir amb versos el que no era tan escaient de dir-ho en prosa? Posats a valorar una i altra especialitat, jo diria que, en general, reïx més el prosista que el poeta. Amb la prosa, promogué un moviment més abrandat i més polèmic que amb la poesia. Aquesta, respira el burgès que, esperit sensible, li vaga de cantar allò que veu i allò que vol. Amb la poesia, només podia satisfer un aspecte del seu esperit, una exigència íntima. Amb la prosa, podia fer, a més a més d'obra literària, una obra social. Potser era això el que més li interessava.

Maragall, sempre m'ha semblat un home enamorat del que viu, del que veu, del que palpa. No va ser cap místic, sinó un home romàntic apassionat que en tot cercava, i hi trobava, un sentiment, un motiu per a exterioritzar una emoció per fer-ne participar als altres. La seva poesia, és d'una humanitat oberta, adés, apassionada, turgent. Tot ho expressa d'una manera clara, sense massa filosofia, si n'exceptuem el Cant Espiritual. El seu estil, doncs, té el poder de captació necessari perquè llegint-lo ens associi a la seva idea, identificant-nos-hi. I el secret, rau en la forma planera, en la claretat de pensament, en una música que ens és pròpia, perquè no hi han rebuscaments ni complicacions d'estil ni de forma que ens distregui.

Jo, sempre m'he imaginat el poeta passejant, amb la seva fantasia, la seva humanitat, pels llocs reals, pel paisatge que viu, que gosa, que posseeix gairebé podríem dir d'una manera material, humaníssima, perquè hi troba tota la bellesa que el seu esperit fretura. No li cal inventar. En té prou amb el que ja és fet. L'home, la terra, l'espai, l'esperit, la carn.

A la poesia maragalliana, jo no hi he sabut veure mai teories ni emmallevaments estranys. El poeta, per ser-ho, ho patina tot d'un color exclusiu, sense mixtificacions. Es poesia d'una naturalitat i nitidesa extraordinàries, perfectes. També és aquest un secret de la seva lira que polsa empès per una necessitat comunicativa. Ha de dir, i li empeny el misteriós hàlit dels escollits, tot allò que veu, que sent, que viu. I, com que Maragall va ser un home amatat, xop de les emocions terrenes, ho exterioritza perquè la musa, feta gairebé companya material, li ho exigeix.

El tema maragallà, és vast, molt vast. No imita a ningú, ni es deixa endur per corrents de moda. Si a cas, emmarca els mites a coses pròpies de la terra, i així va fent via vers un objectiu que el deixi, en la immensitat del camp poètic, a casa seva. Per això en canta tots els aspectes. El mar i la muntanya que enllaça, la

dansa que vivifica i ennobleix, la dona que omple de virtuts, la fageda que verdeja, la tradició, la devoció, el sentiment patri, la llegenda que perfila i poleix, popularitzant-la amb la bellesa de la imatge que plasma amb paraula viva. La paraula viva! Heu-vos ací la pura essència del poeta. Es amb aquesta vivor, amb aquesta vitalitat, que redimeix l'ànima del Comte l'Arnau, després de fer gairebé real el mite.

Aquest Maragall malaltís que, no obstant ho ha gustat tot, l'art i la poesia i l'amor familiar de la forma més paternal i substanciosa, que està enamorat de tot el que *es mou entorn seu, presagia l'hora final, i en un poema que tot sol és capaç d'escriure el nom de Joan Maragall a la llista dels genis de tots els temps, resumeix tota la filosofia de la recança.*

El Cant Espiritual, clapejat d'un cert panteïsmc que s'atenúaa a mesura que el pensament va lligant-se a la divinitat, més que el sentiment vers l'animal orb isolat de la bucòlica que els altres frueixen, més que tots els romanticismes més o menys rosats, més que la preocupació d'aspecte polític de l'Oda, constitueix l'essència d'un poeta, d'humana condició i de divinal escolliment, d'un poeta d'una força espiritual densíssima. Li sap greu de deixar tot allò que tant estima. Li sap greu de no poder fer-ho etern dintre seu. Li sap greu de no poder aturar tots els moments feliços. Li sap greu de no poder canviar l'inconegut per tot el que coneix i frueix. I aleshores, l'esperit s'abandona i s'arrapa a la mà de Déu perquè en tancar-li els ulls morents, finits, n'hi obri uns altres d'eterns, d'infinits amb els quals pugui tornar a gaudir sense mesura de temps, sense limitacions humanes, aquest món tan bell. Tornar a néixer en ell i per ell.

Jo he meditat molt sovint aquest Cant, perquè m'ha dut el consol de renunciament d'ací, per a tornar a néixer allà.

Maragall, era un home net de cor, d'ànima de projeccions gegantines. Totes les demés accessòries humanes, li interessaven només pel que tenen realment d'humanitat. *Per això penso que homes com ell es defineixen amb unes dotzenes de versos en el contingut dels quals ha de cercar-s'hi tota l'essència de la vida i tota la grandesa de la mort.*

Deixeu-me creure, doncs, que tot el Joan Maragall, en essència i en potència, és vivent en el Cant Espiritual.

MARAGALL, ELL MATEIX

La teoria de la paraula viva. — Els epistolaris quan, com en Maragall, són sincers per la seva espontaneïtat, reflexen, més que altra cosa, la personalitat vera de llurs autors. Si les lletres són adreçades a un amic o familiar amb el qual hi hagi prou intimitat per a parlar obertament, sense reserves, no hi ha cap dubte. Totes les lletres tenen interès per a tothom, és a dir, quan hi ha un interès sobre la persona, perquè s'hi dilucidin problemes d'una certa transcendència.

De Maragall, n'he escollit uns fragments. Els que reforcen una teoria. Per exemple, la teoria de la paraula viva, que és també la d'un altre poeta, Novalis, però una teoria diferent, o sigui que en la mateixa idea, no hi ha el mateix contingut.

Quan va fer l'Elogi de la Paraula, es dirigia no pas als intel·lectuals d'una ma-

nera exclusiva, sinó al poble en general. I deia en una lletra a un amic: «Em sembla que l'han trobat, — el discurs —, més de poeta que de pensador. Tandebó que ho poguessin dir en veritat». I afegí: «Si vostè veiés quants humils industrials m'han parlat del discurs, amb un cert eterniment que m'ha meravellat. Fins el vaig llegir a la dona, m'han dit més de quatre. I això m'enternia a mí, perquè aquest tribut en la intimitat de la llar, em semblava el més gran elogi i el més sincer. Déu meu! es a dir, doncs, que només cal parlar del fons del cor perquè la gent es commogui!». Veieu com la teoria de la paraula viva va prenent cos?

I aquesta paraula viva, li fa escriure en una nova lletra: «El que em diu de la diferència del llenguatge escrit amb el parlat, em desagrada fonament. Diguin el que vulguin, l'escriptura és merament un mitjà de comunicació de la paraula, i el què el to de la veu i el gest puguin suplir d'ella, no és pas prou per a justificar una diferència tal que motiví un estudi especial del llenguatge escrit. Això em sembla senzillament xinès. És a dir, un refinament de decadència, un pecat contra la sinceritat i l'ànima en la seva immutable senzillesa. Si jo, quan li escric, no em sento com si parlés amb vostè, ¿què sentiré sinó artífici? Prou que ho sé que per tot arreu hi ha una certa suggestió de fórmula escrita, però això és un mal vici fill d'una cultura incompleta, és a dir, tímida, apegada a rutines tradicionals per poca confiança en la sinceritat de l'expressió viva. Fixi's en que la gent més acostumada a escriure que, quan agafen la ploma es troben encongits, són els que més usen de fórmula escrita... I nosaltres somriem amb llàstima de la seva torpitud, ¿no és veritat? En canvi, ¿què és el que ens corren dels grans llibres, sinó la frase espontània? I Déu va dir: que es faci la llum. I la llum fou feta. — «Quel giorno più non vi ligemmo avanti» —. Això és una veu viva ens ho diu a l'orella i per això ens enternim d'emoció».

Aquest fragment, em sembla, difineix d'una manera clara i concreta, la teoria de la paraula viva.

L'art, omple els buits que deixa la inspiració? Escoltem novament Maragall: «Ifi ha en mí aquesta irresistible propensió meva a suggerir un món amb una sola paraula intensa, que per mí és l'ideal de la poesia. Ara la qüestió és tenir força per a la intensitat. Se'n té? Doncs cal sols la paraula inesperada. No es té? Doncs endebades s'estiragar-sen els versos per a assolir-la. Jo comprenc que això, com a teoria, és molt discutible, i és potser massa moderna, és a dir, massa nerviosa, però jo cada dia m'en sento més dominat. Trobo que els més grans poetes ho són per unes poques paraules, que apareixen de tant en tant en la llargària immensa de les seves obres, dites amb la suprema claretat, com diu vostè, de la Verge en fer un miracle. Les demás són... trons, que rodolen llarga i foscament d'un llampec a l'altre. Què vol dir Goethe, amb que l'art és per a omplir els buits que deixa la inspiració? I lo tinc per una heretgia. Però massa sabem el concepte excessivament exterior que de l'art tenien aquella gent i com ens dura encara la influència. Més, ells mateixos haurien estat ben poca cosa si dintre d'aquell art que omple buits no se'ls hagués aparegut de tant en tant la llum divina. Aquell art pot ésser tot lo més un cert estimulants i un cert aglutinant de la inspiració, però per a nosaltres que no neguem que l'artista sigui un professional ¿què se'ns endóna de fer en tota nostra

vida quatre sols fragments incoherents, si ells són tot llum, o almenys tota la nostra llum? Quina obligació tenim de fer més? Que li donem al món amb tot el demés, sinó fum, vanitat i confusió?».

I encara aquesta teoria de la paraula viva l'exprem fins arribar a la consideració que l'excessiva literatura, lleva importància i sentit al pensador que no sap concretar, perquè «els grans pensadors sempre em fan l'efecte de grans poetes incomplets que, tenint una visió de l'ànima del món, però sense el do de la paraula viva per a dir-la, inventen paraules fosques i turmentadores de l'enteniment per a donar-se a entendre: substància, atributs, causa, principi, esperit, matèria, etc., tot això vol dir realment quelcom. Però aquest quelcom la poesia se'l veu i el diu vivament. Escolti Novalis: «La poesia és la realitat absoluta. Aquest és el gèrm de la meua filosofia. Com més poètic, més ver».

Però Maragall profunditza encara més, concep ràpidament, com escriu. «D'un llibre m'en queden sols unes quantes paraules lluminoses, d'un fenomen viu m'en queda una esgarripança, i tot el que així adquireixo em va corrent per dins, fins al moment que amb una mena d'inspiració m'ho sento meu i ho dono amb quatre frases encantades... i després ja no sabia què més dir-ne, perquè hi va tota la substància de la meua possessió».

Fent, doncs, honor a les teories maragallianes, dir-ho tot, el més essencial, en poques paraules, no transcriu cap més lletra. Els anteriors fragments, m'han semblat prou clars. Altres, més retòrics, més ampul·losos, no ho haurien fet pas tan assenyadament i amb tanta precisió. Crec que Maragall es dona a conèixer tal com és, tal com és la seva obra, amb aquesta paraula viva que vivifica tots els conceptes que li són propis.

Si Maragall troba tanta bellesa en el món que viu i que voldria viure sempre, apuest moment que voldria fer etern, és perquè «mai he anat cercant la Bellesa, l'Amor al través de les coses belles i dels sers a qui he esrimat, sinó que la cosa bella ha estat per a mí la bellesa, la dona estimada ha estat per a mí l'Amor; la manera que quan aquella o altra cosa individual, viva, no l'he tinguda al davant, o quan una dona estimada ha deixat d'esser-ho, Bellesa i Amor han estat per a mí vagues idees sense eficàcia».

Maragall, és aquest. Jo no n'hi veig d'altre.

Podria, és clar, espigolar entre els comentaristes i panerigistes de Maragall. Podria reproduir interessantíssimes opinions d'Unamuno, M. dels S. Oliver, Ruyra, Saltor, Tarín-Iglesias, Pijoan, i cito sense cap ordre cronològic, però aleshores, no faria res més del que han fet molts. Jo, estimo aquests treballs perquè són de persones responsables, però, no hi he pas poat. Tinc la pretensió que en aquesta corona de llorer que teixim per a Maragall en aquest any del centenari, hem d'aportar-hi una fulla o un ramell de la nostra pròpia collita, i així entre tots poder-lo deixar al cim dels nostres ideals. Pel damunt dels nostres cants, aixequem una senyera: la de Joan Maragall.